

Μορφές της κρίσης: η κρίση της βίας *

Η κοινωνική και οικονομική κρίση μεταφέρθηκε τελείως στο πολιτικό-θεσμικό επίπεδο. Το Κράτος, ως κέντρο διακανονισμού μιας ανάπτυξης συμβατής με την κεφαλαιοκρατική προσαγή, αποδιαρθρώνεται. Η δημοκρατική ιδιαιτερότητα του κράτους, η ικανότητά του να παρουσιάζει την οικονομική ανισότητα ως πολιτική ισότητα - γεγονός που συνιστά τη βάση της διαλεκτικής ανάμεσα στη συγκατάθεση και την προσαγή, ανάμεσα στην οργάνωση και τη βία - παραμερίζεται. Γιατί ο πραγματικός ανταγωνισμός ανακαλύπτει στη μορφή αυτής της «τυπικής» ισότητας μια περιχρράκωση από την οποία πρέπει να ελευθερωθεί. Έτσι, στο βαθμό που οι θεσμοί γίνονται κανάλια της κρίσης, μπαίνει σε κίνηση ένας μηχανισμός ρήξεων, ασυνεχών αλλά προοδευτικών.

Διακόπτεται εξ αυτών η κυκλικότητα στις διαδικασίες αναπαραγωγής του κε-

* Έχει αποδειχθεί στην πράξη και τεκμηριωθεί με άρθρα και κείμενα ο αντιμεταρρυθμιστικός χαρακτήρας της σύγχρονης σοσιαλδημοκρατίας, η προσχώρησή της στη λεγόμενη νεο-φιλελεύθερη πολιτική.

Με τα πρόσφατα φορολογικά μέτρα, η κυβερνητική διαχείριση του ΠΑΣΟΚ περιορίζει ακόμα περισσότερο τις δυνατότητες ενσωμάτωσης του μεταπολιτευτικού κράτους, αφού με αυτά κτυπά και περιθωριοποιεί αλλοτινά του στηρίγματα.

Η συνυπευθυνότητα, άλλωστε, που προωθείται με τις διακομματικές επιτροπές και στα πλαίσια ενός υποτιθέμενου υπερταξικού ευρωπαϊσμού, αποκόπτει πρώην μεταρρυθμιστικά κόμματα και τάσεις από τη δυνατότητα εκπροσώπησης των λαϊκών αιτημάτων. Αντί των αντιπροσωπευτικών θεσμών ενσωμάτωσης συγκροτούνται Συμβούλια πολιτικών αρχηγών, εξωκοινοβουλευτικές διακομματικές επιτροπές, ειδικά δικαστήρια, διαβούλια κυβερνητικών παραγόντων και κυβερνητικών συνδικαλιστών, συγκροτούνται, με άλλα λόγια, τα ειδικά σώματα του κράτους της κρίσης.

Σε μια τέτοια συγκυρία, η κρατική απάντηση στα προβλήματα, αφού αποκλείονται πλέον παροχές και ανταλλάγματα, είναι η καταστολή. Μάλιστα στη χώρα μας η κρατική βία έφτασε στο σημείο ν' αγγίζει τους γέροντες, δείχνοντας, έτσι, ότι δεν σέβεται κανένα όριο.

Γι' αυτούς τους λόγους, το απόσπασμα από το βιβλίο του Λ. Νέγκρι *Ο Κομμουνισμός και ο πόλεμος*, παρότι έχει εκδοθεί το 1980, παρουσιάζει μια εξαιρετική επικαιρότητα. Σ' αυτό το βιβλίο - γραμμένο στη φυλακή - που αναδρομικά θα κρίναμε πολύ αισιόδοξο, ο Νέγκρι προάγει μια λογική χωρισμού που εξυπηρετεί την αυταξίωση της εργατικής τάξης. Στο δεύτερο τμήμα του βιβλίου, απ' όπου είναι παρμένο και το κεφάλαιο που μεταφράσαμε (με ορισμένες παραλείψεις λόγω ελλείψεως χώρου) ο Νέγκρι, αφού μελετά τις οικονομικές πλευρές της κρίσης, δείχνει ότι για τη διαχείρισή της η κρατική βία είναι μονόδρομος. Κι επειδή η καταστολή παρεμβαίνει κατ' επιλογήν και κατά παραδειγματισμό όπου αμφισβητείται η κυριαρχία του καπιταλιστικού σχεδίου, ο Νέγκρι επαναλαμβάνει και στοιχειοθετεί αυτό που τόσο συχνά ακούγεται στις διαδηλώσεις: ότι το κράτος είναι ο μόνος τρομοκράτης.

Δυστυχώς ορισμένοι σπλοφόροι, που υποτίθεται ότι εκπροσωπούν το λαό, αναλαμβάνουν να αποδείξουν ότι δεν είναι έτσι και τα καπιταλιστικά μαζικά μέσα δρᾶνται της ευκαιρίας για να το διαδώσουν.

φαλαίου και αυτός ο μηχανισμός ρήξεων, καθώς διαπερνά, κτυπά και καταστρέφει τους δεσμούς υποταγής και διαλύει τους δεσμούς της εξουσίας, δημιουργεί διαφορετικές και εναλλακτικές κατηγορίες αξιών.

Για τα περιεχόμενα και την ιδιαιτερότητα αυτών των εναλλακτικών αξιών θα αναφερθούμε παρακάτω, στο πλαίσιο της ανάλυσης για τη διαδικασία του προλεταριακού αυτοκαθορισμού. Εδώ, αξίζει να επιμείνουμε μόνο στο ριζοσπαστικό και συνολικό χαρακτήρα των αποσυνδέσεων που καθορίζουν αυτές οι αξίες. Σχετικά παραπέμπω σε ειδικές εργασίες που σ' αυτό το πεδίο αφθονούν: στις αναλύσεις του Κλάους Όφε, του Τζέιμς Ο' Κόννορ και σε όσες είναι μ' αυτές τις δύο συγγενικές. Επίσης στις μελέτες που περιέχονται στο δικό μου βιβλίο *Η Μορφή-Κράτος*.

Κάθε κρατικός θεσμός γενικά, μα αυτό ισχύει περισσότερο για μια τελειοποιημένη μορφή οργάνωσης όπως είναι η δημοκρατική, περιλαμβάνει έναν ορισμένο συσχετισμό λειτουργικής αποτελεσματικότητας της προσαγωγής και του κύρους (νομικού, συναινετικού, νομιμοποιητικού), είτε όσον αφορά την ομαλοποίηση των συγκρούσεων, είτε μέσω υποσχέσεων για την ικανοποίηση των αιτημάτων. Η παραγωγή αγαθών, υπηρεσιών, αξιών, η αναπαραγωγή της κοινωνίας σύμφωνα μ' ένα παραδοσιακό σχήμα, οι σκοποί και τα όρια της υλικής ύπαρξης - καθεμιά απ' αυτές τις λειτουργίες - αναδιαμορφώνεται μεσ' από κάθε διοικητική πράξη και, κατά μείζονα λόγο, μέσα από το πλαίσιο της διοίκησης, του ιδιαίτερου αυτού θεσμού. Σήμερα, η μεταφορά μιας κρίσης, που δεν είναι συγκυριακή μα οντολογική, εντός του κρατικού μηχανισμού (και μάλιστα ενός κράτους στο οποίο η θεσμική έκφραση των παραγωγικών διαδικασιών του κοινωνικού κεφαλαίου είναι τόσο προχωρημένη) καθορίζει μια εξάπλωση της κρίσης τέτοια που οι φάσεις επέκτασής της συσσωρεύονται με γεωμετρικούς ρυθμούς. Η διαχείριση της κρίσης γίνεται σχεδόν η αποκλειστική δραστηριότητα της κυβέρνησης. Όπως σε μια κατάσταση επιδημίας, ο μοναδικός τρόπος ν' ανακοπούν οι πολλαπλασιαστικοί ρυθμοί είναι να αντιμετωπιστούν οι αρχικές αιτίες. Από τα κανάλια επέκτασης, ανατρέχοντας προς τα πίσω, αναζητείται η προέλευση. Αλλά τα κανάλια επέκτασης βρίσκονται στην ίδια την καπιταλιστική δομή του δημοκρατικού κράτους, στη σύνθεση οργάνωσης και βίας, αποτελεσματικότητας και νομιμοποίησης, μια σύνθεση που γίνεται με υλικούς όρους.

Σημαίνει όμως αυτό ότι το δημοκρατικό κράτος είναι μια κρατική μορφή, δομικά αδύναμη, ανίκανη να επιτελέσει τέτοιες συνεκτικές σκοπιμότητες; Όχι. Καθόλου δεν μας βοηθά να προχωρήσουμε η συνήθης και επαναληπτική αναφορά στην «αναποφασιστικότητα» της Δημοκρατίας της Βαϊμάρης. Αυτό που έχει αλλάξει από τότε είναι ο ταξικός συσχετισμός. Έπειτα, είναι καλός ο κανόνας να μην συγκρίνονται διαφορετικά πράγματα, αν δεν θέλει κανένας να πέσει σε σοφιστείες.

Αν μιλάμε σήμερα για κρίση και «αδυναμία» (sic!) του Κράτους εννοούμε μονάχα ότι το δημοκρατικό κράτος (στη μορφή που το είδαμε να αναπτύσσεται ως Κράτος Δικαίου ή ως Κράτος σχεδιασμού) δεν εξυπηρετεί πλέον ούτε τη διαχείριση της καπιταλιστικής ανάπτυξης, ούτε την καπιταλιστική υπέρβαση της κρίσης. Αλλά για το κεφάλαιο και την ιδεολογία του, το δημοκρατικό κράτος θεωρείται ως

όργανο κυριαρχίας. Και να που τώρα το δημοκρατικό κράτος του κεφαλαίου μετασχηματίζεται κάτω από την ίδια την καπιταλιστική ώθηση. Στο βαθμό που πρέπει να κλείσουν οι δρόμοι επέκτασης της κρίσης γίνεται μια παρέμβαση που βραχυκυκλώνει τη σχέση ανάμεσα στη συναίνεση και την προσταγή μέσα σε όλη τη διοικητική οργάνωση, τείνοντας - ακριβώς όπως γίνεται στα καθεστώτα έκτακτης ανάγκης - να παγιώσει μια ομόφωνη, «μονολιθική» σύνθεση προσταγής και συναίνεσης στο πιο υψηλό επίπεδο της κρατικής δομής. Το κράτος ενσωμάτωσης μεταμορφώνεται σε αυταρχικό κράτος μάζας, ορίζοντας ως διοικούμενες μάζες τις διαχωρισμένες από το κράτος μάζες. Κατά παράδοξο τρόπο, αναγνωρίζεται, έτσι, η ανεξαρτησία του προλεταριάτου και καταστρέφονται οι μηχανισμοί επαναφομοίωσης σε κάθε επίπεδο που εξυπηρετούσαν την ανάπτυξη του κεφαλαίου. Ο δεσμός ανάμεσα στη μορφή της διοικητικής προσταγής και στη νομιμοποίησή του διαρρηγνύεται [...]

Εδώ δεν μας ενδιαφέρουν οι ιδιαίτερες υπερβάσεις, οι ιδιαίτερες αποκλίσεις. Εδώ μας ενδιαφέρει η συνθετική διαδικασία. Κάτω από ποιές συνθήκες καθίσταται αυτή η κρατική μεταμόρφωση δυνατή; Οι βασικές συνθήκες μου φαίνεται πως είναι δύο: η πρώτη αφορά τις υποκειμενικές δυνάμεις που αναπτύσσονται, ενώ η δεύτερη αφορά την ιδιαίτερη διάταξη που θέτουν σε κίνηση.

Όσον αφορά την ποιότητα των υποκειμενικών δυνάμεων -των κομμάτων-, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα κόμματα είναι υποχρεωμένα να οργανώνουν μια λαϊκή βάση. Οφείλουν, λοιπόν, να αναπαράξουν στο εσωτερικό τους, μέσα σε πλατειές λαϊκές μάζες, την ιδέα της κατάστασης ανάγκης για να μπορέσουν έπειτα να τη μεταφέρουν σε κρατικό επίπεδο. Αυτό το εγχείρημα είναι καθαρά λειτουργικό. Αναπαράγει τις καταπιεστικές σκοπιμότητες της κρίσης με κάθετη πτώση της υπευθυνότητας και προάγοντας τη συνυπευθυνότητα σε γενικευτική αρχή, σύμφωνα με σχήματα ταξικού διαχωρισμού. Κάθε στοιχείο συναίνεσης και συμμετοχής μεταπίπτει στην κενότητα περί αυτονομίας της πολιτικής, είτε σε μορφές κρατικού ολοκληρωτισμού.

Όσο για τη διάταξη που ενεργοποιείται από την κατάσταση ανάγκης, αυτή κυρίως αφορά τη σύμπραξη της κρατικής και καπιταλιστικής μηχανής για να υποστηριχθούν ειδικά διοικητικά σώματα. Στην κατάσταση μάλιστα αυτή όλα τα διοικητικά σώματα του κράτους τείνουν να λειτουργήσουν ως ειδικά σώματα. Κι άλλες δομές που ήταν προηγουμένως διαπραγματευτικές, όπως τα συνδικάτα, αρχίζουν να υπόκεινται στο καθεστώς ειδικού σώματος.

Αυτά τα ειδικά σώματα μπορούν να λειτουργήσουν με τέτοιο τρόπο μόνον εάν μια ισχυρότατη κεντρική διάταξη τα προωθεί, εκφράζοντας τη δύναμη της γενικής σκοπιμότητας κάθε στιγμή και σε κάθε σημείο που διαρρηγνύεται ή εξασθενεί η σχέση προσταγής και συναίνεσης. Έτσι, με μια διάταξη έκτακτης ανάγκης, το κράτος αναπληρώνει τη λειτουργία της σύνθεσης που κάθε διοικητική πράξη απαιτεί σε ένα δημοκρατικό καθεστώς.

Η διάταξη του αυταρχικού κράτους μαζών επιβάλλει σε κάθε κλάδο διοίκησης μια αυτονομία, ορισμένη μέσα σ' ένα εξαιρετικά αυστηρό πλαίσιο αναγκαίου συντονισμού. Λειτουργεί για την απλή και καθαρή μετάδοση της προσταγής έκτακτης

ανάγκης - μιας προσαγής που αποσκοπεί να παρεμποδίσει κάθε κρισιακή ανάπτυξη.

Σ' αυτό το σημείο εντούτοις γίνεται αναγκαία μια αναδρομή, για να εξετάσουμε τους παθογόνους παράγοντες που ενεργοποιεί αυτός ο θεσμικός μετασχηματισμός. Είναι φανερό ότι όλοι οι χώροι που αποσπώνται από την πολιτική συναίνεση... είναι χώροι που ανοίγονται στην αμφισβήτηση του συστήματος. Είναι φανερό επίσης ότι αυτό δεν γίνεται αυτόματα. Η δυνατότητα γίνεται πραγματικότητα. Εμφάνιση της βίας [...]. Όταν η συγκράτηση κάθε κίνησης προλεταριακής αυτονομίας γίνεται ζωτική ανάγκη του συστήματος, αυτή η συγκράτηση εισάγει στο σύστημα μια καθαρά πολιτική, δηλαδή υποκειμενική, διάσταση της κρίσης. Γίνεται μια κρίση βίας που εξασκείται και από τα δύο μέρη (τα οποία βέβαια και την υφίστανται). Όταν η ακαμψία της κρατικής μηχανής, το «κόλλημα» στις λειτουργίες της, η διαρκής προσαγή γίνονται συστατικά στοιχεία, όταν η συστατική κατάσταση ανάγκης επεκτείνεται σε όλες τις αρθρώσεις διοικητικής παρέμβασης, μετατρέποντας το συνηθισμένο σε εξαιρετικό και έκτακτο - τότε όλα αυτά οδηγούν σε μια έξαρση ανήκουστης βίας. Το πεδίο της βίας που ανοίγεται φαίνεται το μόνο αποτελεσματικό, αφού πιά κάθε πολιτική έκφραση υποβιβάζεται στο θέαμα μιας ομοφωνίας για την κατάσταση ανάγκης. Αφού κάθε μορφή και άρθρωση της διοίκησης πρέπει να σταματήσει τις διαδικασίες προλεταριακής αυταξίωσης. Εκεί μάλιστα που αυτή η τελευταία [...] επιφέρει κρίσεις δυσαναλογιών και κρίσεις κυκλοφορίας, το Κράτος δεν μπορεί παρά να επέμβει σε καθένα απ' αυτά τα κρίσιμα σημεία μ' ένα αντιστάθμισμα βίας.

Αλλά το αποτέλεσμα δεν αποκαθιστά, παρά μόνον ίσως μερικά, τα πράγματα. Γιατί κάθε φορά που αυτό το δυναμικό βίας εξαπολύεται, δεν βρίσκεται απλώς μπροστά σε μια κατάσταση που πρέπει να επανέλθει στην τάξη. Βρίσκεται επίσης μπροστά σε δομές προλεταριακής αυταξίωσης τις οποίες πρέπει να υποτάξει στην προσαγή του, δηλαδή να τη διασπάσει, να την κομματιάσει, να την επαναφέρει κομμάτι-κομμάτι στα πλαίσια της συνθετικής οργάνωσης της κυκλοφορίας. Η σύγκρουση αναπόφευκτα ξεκινά από το κράτος. *Ο κανόνας του πολέμου αρχίζει να γίνεται αναπόσπαστο μέρος των κανόνων της διοίκησης.* Η δύναμη της τάξης που το σχεδιασμένο κράτος θέλησε να περιλάβει στον ορισμό του [...] γίνεται μια κόψη που όσο πιο άκαμπτη είναι, τόσο βαθύτερα θέλει να αποκόψει την αντίσταση της ταξικής σύνθεσης.

Εδώ βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα νέο παράδοξο. Είναι ετούτο: το κράτος ως στοιχείο παθογόνο, ως προαγωγός βίας παραδειγματικής και έκτακτης, γίνεται μέσα σ' αυτό το πλαίσιο το μοναδικό υποκείμενο τρομοκρατίας.

Πράγματι, το κράτος είναι υποχρεωμένο να παρέμβει σε όλες τις αποδιαρθρώσεις του σχεδίου κυριαρχίας, ολοκλήρωσης, παραγωγής, με τρόπο ειδικό, αποτελεσματικό, κάνοντας έναν τρομοκρατικό παραδειγματισμό. Αυτά όμως τα κεντρικά σημεία της κρατικής επέμβασης δεν είναι αυτά που κυρίως ενδιαφέρουν το προλεταριάτο, αν είναι αληθινή η υπόθεσή μας ότι δεν υπάρχει άμεση αντιστοιχία ανάμεσα στην καπιταλιστική κρίση και στην ανάπτυξη της προλεταριακής δύναμης. (Αρα

ούτε και αντιστοιχία των σημείων ρήξης στα δύο αυτά μέτωπα).

[...] Τι θα πρέπει σ' αυτό το σημείο να συμπεράνουμε, αν όχι ότι η κατάσταση της κρίσης μεταφράζεται, για το κεφάλαιο, σε μια κατάσταση πολέμου; Κατ' ανάγκην και ως αποτέλεσμα της σύγκρουσης με αυτήν την ταξική σύνθεση ... καθώς, όπως επαναλαμβάνουμε, η σημερινή συγκυρία χαρακτηρίζεται από μια σύσταση της εργατικής τάξης τέτοια που να εμποδίζει κάθε καπιταλιστική αναπαραγωγή που δεν επιβάλλεται με όρους πολέμου. Αν παρακολουθήσουμε, λοιπόν, τη μεταμόρφωση της εργατικής τάξης και ορίσουμε την παγίωση της κοινωνικής της θέσης, αυτό θα μας οδηγήσει να θέσουμε το πρόβλημα της υπέρβασης του πολέμου, που είναι ταυτόχρονα το πρόβλημα της υπέρβασης του κεφαλαίου ως μορφής οργάνωσης και προσταγής της κοινωνίας. Ουτοπία; Η ουτοπία παύει να είναι ουτοπία όσο η υπάρχουσα τάξη είναι τόσο αδυσώπητη και όσο το υποκείμενο της ουτοπίας γίνεται εφεξής πιο πραγματικό από την υπάρχουσα τάξη.

Μετάφραση: Γ. Οικονόμου

